

NEWSLETTER NR 1

Zrealizowany w ramach projektu "Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz wykonywanie zadań z zakresu edukacji prawnej w roku 2022"

Artykuł nr 1

„Nieodpłatna pomoc prawna (NPP), nieodpłatne poradnictwo obywatelskie (NPO), edukacja prawna oraz nieodpłatna mediacja - podstawowe zagadnienia”

Kwestie dotyczące organizacji oraz zasad funkcjonowania nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, a także zadań obejmujących swym zakresem szeroko rozumianą edukację prawną, uregulowane zostały w Ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (zwana dalej: unpp).

Zgodnie z art. 3 ust. 1 unpp nieodpłatna pomoc prawna obejmuje poinformowanie osoby fizycznej, zwanej dalej „osobą uprawnioną”, o obowiązującym stanie prawnym oraz przysługujących jej uprawnieniach lub spoczywających na niej obowiązkach, w tym w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym, administracyjnym, sądowym lub sądownoadministracyjnym. W ramach w/w pomocy oferowane jest również wskazanie osobie uprawnionej sposobu rozwiązania jej problemu prawnego, lub też, co niezmiernie istotne dla wielu ubiegających się o nieodpłatną pomoc prawną, sporządzenie projektu pisma w sprawach, o których mowa w pkt 1 i 2 (tj. m.in. w sprawach obejmujących postępowanie przygotowawcze, administracyjne i sądownoadministracyjne oraz sądowe), z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym się postępowaniu sądownoadministracyjnym. Istotnym aspektem pomocy jest także kwestia możliwości przeprowadzenia nieodpłatnej mediacji. Warto także wskazać, iż w ramach pomocy prawnej ubiegać się także można o pomoc przy sporządzeniu projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu sądowym lub ustanowienie adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego w postępowaniu sądownoadministracyjnym oraz uzyskać informację o kosztach postępowania i ryzyku finansowym związanym ze skierowaniem sprawy na drogę sądową.

Z kolei zgodnie z brzmieniem art. 3a ust. 1 unpp, nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje: działania dostosowane do indywidualnej sytuacji osoby uprawnionej, zmierzające do podniesienia świadomości tej osoby o przysługujących jej uprawnieniach lub spoczywających na niej obowiązkach oraz wsparcia w samodzielny rozwiązywaniu problemu, w tym, w razie potrzeby, sporządzenie wspólnie z osobą uprawnioną planu działania i pomoc w jego realizacji. Zgodnie z przedmiotową regulacją, nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje w szczególności porady dla osób zadłużonych i porady z zakresu spraw mieszkaniowych oraz zabezpieczenia społecznego, ale i również nieodpłatną mediację. Takie ukształtowanie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz poradnictwa obywatelskiego ma na celu pomoc osobom znajdującym się w trudnej

sytuacji życiowej, które to osoby nie są w stanie samodzielnie ponieść kosztów uzyskania pomocy prawnej.

Oprócz świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, Ustawa o nieodpłatnej pomocy prawnej przewiduje również szereg działań obejmujących materię edukacji prawnej oraz nieodpłatnej mediacji.

Zgodnie z art. 3b ust. 1 unpp, edukacja prawna obejmuje działania edukacyjne zmierzające do zwiększenia świadomości prawnej społeczeństwa, dotyczące w szczególności upowszechniania wiedzy o: 1) prawach i obowiązkach obywatelskich; 2) działalności krajowych i międzynarodowych organów ochrony prawnej; 3) mediacji oraz sposobach polubownego rozwiązywania sporów; 4) możliwościach udziału obywateli w konsultacjach publicznych oraz procesie stanowienia prawa; 5) dostępie do nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Zgodnie z cytowanym przepisem, w/w zadania z zakresu edukacji prawnej mogą być realizowane w formach, które w szczególności polegają na opracowaniu informatorów i poradników, prowadzeniu otwartych wykładów i warsztatów oraz rozpowszechnianiu informacji za pośrednictwem środków masowego przekazu i innych zwyczajowo przyjętych form komunikacji, w tym prowadzeniu kampanii społecznych. Takie działania mają na celu dotarcie do szerszej grupy odbiorców oraz upowszechnianie wiedzy prawnej oraz praw obywatelskich.

Z kolei, zgodnie z art. 4a ust. 1 unpp, nieodpłatna mediacja obejmuje: 1) poinformowanie osoby uprawnionej o możliwościach skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów, w szczególności mediacji oraz korzyściach z tego wynikających; 2) przygotowanie projektu umowy o mediację lub wniosku o przeprowadzenie mediacji; 3) przygotowanie projektu wniosku o przeprowadzenie postępowania mediacyjnego w sprawie karnej; 4) przeprowadzenie mediacji; 5) udzielenie pomocy w sporządzeniu do sądu wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem. Z zakresu nieodpłatnej mediacji wyłączone są następujące sprawy (art. 4a ust. 2 unpp), w których: 1) sąd lub inny organ wydały postanowienie o skierowaniu sprawy do mediacji lub postępowania mediacyjnego; 2) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że w relacji stron występuje przemoc. Podnieść także trzeba, iż nieodpłatna mediacja może być prowadzona pomiędzy stronami dążącymi do polubownego rozwiązania sporu, a stroną inicjującą przeprowadzenie nieodpłatnej mediacji może być wyłącznie osoba uprawniona. Mediacja prowadzona jest przez mediatora, którym to może być osoba wpisana na listę stałych mediatorów prowadzoną przez prezesa sądu okręgowego lub wpisana na listę mediatorów prowadzoną przez organizację pozarządową w zakresie swoich zadań statutowych lub uczelnię, o której informacje przekazano prezesowi sądu okręgowego. (art. 4a ust. 5 i 6 unpp). Warto także podnieść, iż nieodpłatną mediację, (w określonym ustawą zakresie) może również prowadzić osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie. Nieodpłatna mediacja ma na celu ułatwienie polubownego rozwiązywania sporów i uniknięcia, w niektórych przypadkach, postępowań sądowych.

radca prawny Władysław Pason

Artykuł nr 2

„Odbiorcy pomocy w ramach NPP i NPO oraz Sądy polubowne i konsultacje publiczne – podstawowe informacje”

Po omówieniu zagadnień związanych z zakresem pomocy prawnej oraz obywatelskiej, warto zwrócić uwagę na kwestię dotyczącą osób, którym takowa pomoc przysługuje. Zgodnie z art. 4 ust. 1 unpp, nieodpłatna pomoc prawna i nieodpłatne poradnictwo obywatelskie przysługują osobie uprawnionej, która nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej, w tym osobie fizycznej prowadzącej jednoosobową działalność gospodarczą niezatrudniającą innych osób w ciągu ostatniego roku. W związku z powyższym, zgodnie z art. 4 ust. 2 unpp, osoba uprawniona, przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, składa pisemne oświadczenie, że nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej. Z kolei zaś, osoba korzystająca z nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej dodatkowo składa oświadczenie o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku. Takowe oświadczenia, zgodnie z art. 4 ust. 2 unpp, składa się osobie udzielającej nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczącej nieodpłatne poradnictwo obywatelskie. Istotnym zatem elementem warunkującym udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej czy też nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego jest złożenie przez osobę ubiegającą się o takową pomoc stosownego oświadczenia wskazującego, iż nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej (tj. nie stać danej osoby na udanie się na prywatną wizytę do prawnika).

Istotnym aspektem świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej jest fakt, iż owej pomocy udziela osobiście adwokat lub radca prawny, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach z ich upoważnienia aplikant adwokacki lub aplikant radcowski (Art. 5 ust. 1 unpp), co gwarantuje osobom ubiegającym się o pomoc profesjonalną pomoc osoby wykwalifikowanej i posiadającej stosowne uprawnienia do wykonywania zawodu radcy prawnego lub adwokata (aplikanta), a zatem można śmiało uznać, iż pomoc prawna zostanie udzielona w sposób rzetelny i zgodny ze sztuką prawniczą. Oczywiście, zgodnie z art. 5 ust. 2 unpp przed udzieleniem pomocy prawnej można zażądać od osoby uprawnionej okazania dokumentu stwierdzającego tożsamość, co tym bardziej daje gwarancję, iż świadczenie pomocy prawnej będzie wykonywane przez osobę do tego w sposób odpowiedni przygotowaną. Trzeba także zaznaczyć, iż – zgodnie z art. 5 ust. 3 unpp – adwokat lub radca prawny może z ważnych powodów odmówić udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej, informując osobę uprawnioną o innych punktach, w których udzielana jest nieodpłatna pomoc prawna, na obszarze powiatu, co związane jest z kwestiami etyki zawodowej radców prawnych oraz adwokatów i przeciwdziałaniu ewentualnym konfliktom interesów. Istotny aspektem nieodpłatnej pomocy prawnej, jest także okoliczność, iż w przypadku stwierdzenia, że przedstawiony przez osobę uprawnioną problem nie może być rozwiązany w całości albo części poprzez udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej, w szczególności stwierdzenia, że problem nie ma wyłącznie charakteru prawnego, adwokat lub radca prawny informują osobę uprawnioną

o możliwościach uzyskania innej stosownej pomocy w jednostkach nieodpłatnego poradnictwa (art. 5 ust. 3 unpp).

Jak wskazuje p. A. Rękas: „Przez sądownictwo polubowne/arbitraż należy rozumieć przewidziany przez prawo sposób rozstrzygania sporów przez tzw. sąd polubowny – organ, który nie jest sądem powszechnym (państwowym), a jego uprawnienie do działania wynika z umowy stron. Sądy polubowne to instytucje niepaństwowe, funkcjonujące poza systemem sądownictwa powszechnego, przewidziane do rozstrzygania sporów cywilnych i gospodarczych. Arbitraż odznacza się większą prostotą postępowania, jest mniej sformalizowany.” („Czy tylko sąd rozstrzygnie w sporze? Mediacja i sądownictwo polubowne (informator o alternatywnych sposobach rozwiązywania sporów” pod redakcją Agnieszki Rękas, str. 63). Nadto warto zaznaczyć, iż sądy polubowne:

- mogą być powoływane przez strony dla rozwiązania określonego sporu (tzw. sądu ad hoc do rozpoznania konkretnego sporu, doraźnie),

- mogą funkcjonować jako sądy stałe (tj. zorganizowane w różnych formach prawnych, np. fundacje czy stowarzyszenia); jak wskazuje p. A. Rękas: „Stale sądy polubowne z reguły działają przy izbach gospodarczych, stowarzyszeniach i fundacjach zajmujących się problematyką gospodarczą. Sąd powołany do rozstrzygnięcia konkretnego sporu, przestaje istnieć po spełnieniu swojej roli. (...) Poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego wymaga zgody stron wyrażonej specjalną umową, zw. zapisem na sąd polubowny.” (zob. („Czy tylko sąd rozstrzygnie w sporze? Mediacja i sądownictwo polubowne (informator o alternatywnych sposobach rozwiązywania sporów)” pod redakcją Agnieszki Rękas, str. 64-65).

Z kolei jeśli idzie o kwestie konsultacji publicznych, zgodnie z informacjami podanymi na stronie internetowej Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii (<https://www.mpit.gov.pl/strony/ministerstwo/wspolpraca-z-organizacjami-pozarządowymi/konsultacje-publiczne/>): Konsultacje publiczne służą uwzględnieniu opinii społeczeństwa obywatelskiego w procesie stanowienia prawa. Do najważniejszych korzyści z prowadzenia konsultacji należą: „lepsze rozpoznanie stanowisk różnych grup odbiorców proponowanego rozwiązania, poprawa rozwiązania będącego przedmiotem konsultacji, nowe propozycje rozwiązań, upowszechnienie informacji o prowadzonych działaniach i większa akceptacja społeczna”.

Zasady prowadzenia konsultacji publicznych zostały określone w Wytocznych do przeprowadzania oceny wpływu oraz konsultacji publicznych w ramach rządowego procesu legislacyjnego.

Metody prowadzenia konsultacji publicznych do wykorzystania przy konsultacjach projektów rządowych to: konsultacje pisemne za pomocą platformy on-line, tradycyjne metody konsultacji pisemnej, spotkania konsultacyjne (otwarte, dla uczestników konsultacji pisemnych, wysłuchania publiczne).

Opracowano na podstawie: <https://www.rcl.gov.pl/book/252-nybrane-metody-prowadzenia-konsultacji-publicznych>

radca prawny Władysław Pason